

Välkommen till

Nyhetsbrev nr 2-2014

Från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Strax dags att vända blad och välkomna.

Februari

En månad som har många historiska händelser på "sitt samvete":

- Februarirevolutionen i Paris 1848
- Februari-stormfloden 1825 i Nederländerna. 1800-talets värsta naturkatastrof i Europa.
- Februarirevolutionen i Ryssland 1917.
- Det kinesiska nyåret firas.
- Olympiska vinterspel anordnas.
- Karl XII beslutade 1712 att februari skulle ha två skottdagar för att anpassa till den Julianska kalendern!

I en liten by ute på den ukrainska stäppen har jag tillbringat en längre tid nu. Inte fysiskt på plats - men mentalt. Läst. Lärt. Begrundat. Förvånats. Förfärats.

Eftersom jag tillbringade en vecka i byn förra året - umgicks med människorna, besökte äldreboende, skola, förskola och sjukvårdscentral, deltog i två gudstjänster - en luthersk och en ukrainsk/ortodox - fikade på byns kafé, bjöds på 70-årskalas, handlade mat i butiken osv blir det som jag nu läser levande och verkligt. Allteftersom jag läser blir jag alltmer bekant med byn och dess människor. Både de som lever nu och de som har varit med och åstadkommit detta förunderliga under en 250-årig historia. Förundras över att en liten folkspillra från 1700-talets Sverige har kunnat överleva här nere på stäppen - trots alla umbäranden som jag nu kan läsa om. Dessutom: bevara sitt svenska språk och sina gamla svenska traditioner.

Gammalsvenskby heter den lilla byn.

Hur har det varit möjligt? Varför hamnade svenskarna där på 1700-talet? Inom kort skall jag försöka ge några av svaren på dessa och många andra frågor. Skildra en "otrolig historia" i föreläsningens form.

Det händer att man hajar till.

Då och då gräver jag även i Bjäre historia..som bekant...Då händer det ibland, att jag hajar till. Som i mitt arbete med att skriva våra dansbanors historia och jag höll på med dansbanan Fingalsdal. I en annons läste jag:

Dans i morgon söndag kl 7. Musik av jazzkvartetten.

OBS. Någon besökare från av mul- och klövsjukan smittad socken äger absolut inte tillträde tills vidare.

Alla invånare i den socken där sjukdomen slagit till ansågs sålunda vara smittorisk.

Jag har egna minnen från mul- och klövsjukan under början av 1940-talet. Hade t.o.m. uppdraget att (trots min ringa ålder) gå vakt vid en gård som drabbats. Ingen fick släppas förbi, vare sig ut eller in..

Efterlysningar gav resultat

I förra numret av Nyhetsbrevet fanns några efterlysningar. De gav snabbt resultat. Därför har jag nu bl.a. fått veta mycket mer om nämndemannen, skiftesgodemannen mm Nils Jönsson i Grefvie och kunnat utöka min samling av "Ord som fått vingar".

Nämndemannen, skiftesgodemannen mm Nils Jönsson.

Det var hans dagboksanteckningar på 1800-talet - under hela 40 år - som jag har i mitt arkiv och som gjorde mig nyfiken. Det ledde fram till efterlysningen.

Den som kunnat lämna information är Elna Jonsson. Nils Jönsson är hennes morfars farfar.

Jag hade inte helt klart för mig av vem jag fått dagboksanteckningarna. Nu vet jag. Det var från Elsie Jonsson i Grefvie, som jag i min dåvarande roll som redaktör för årsboken Bjärebygden fick dem. (Elna är dotter till Elsie Jonsson).

I en av "mina" årsböcker - 1983 - hade vi en artikel, författad av Elsie: "Livet i Grefvie för ca 100 år sedan".

Under mina år som aktiv i hembygdsföreningen samarbetade jag i hög grad med såväl Elsie som hennes make, Einar Jonsson. Einar var ordförande i Hembygdsföreningen. Jag kom också att efterträda Einar på ordförandeposten. Einar hade jag också förmånen att samarbeta med under mina tid som lärare. Einar var skolstyrelsens ordförande. En synnerligen kompetent ordförande, f.ö.

Min samling av "Ord som fått vingar" berikades

Också min efterlysning av "Ord som fått vingar" gav resultat. Inom ämnet gamla talesätt har Birgitta Reinholdsson berikat samlingen med talesätt som hennes mor, Helga f. 1903 - med rötter i Bjäre och Luggude - använde:

- E de nåed, e de nåck. (Nu får det räcka)

- De e ingen vard å vållränna i (ta det lugnt.)
- Arten ligger i fyled. (Ränderna går aldrig ur.)
- Far ente me hal ving (Segla inte med halv vind. Ha allt ordning, när du ger dig av.)

Från sin far, född 1891 i Luggude härad, minns Birgitta några "kraftuttryck":

- Fi fårr den rälie hoggaren!
- Fi fårr de dållie!

Birgitta bidrar dessutom med ett par robusta gamla uttryck som hon hört:

- Ed å kräng i de! I maren kåmmår rackaren å tar skinned.
- (Ät och kräng i dig! I morgon kommer rackaren och tar skinnet.) Och, tilläger Birgitta: Den tidens sätt att säga: "Carpe diem!"

Eller den här:

- Möed skrigane fårr lide to, sa käringen när hon klippte grisen"
(Mycket skrikande för lite ull, sa käringen, när hon klippte grisen)

Birgitta antyder, att det finns fler sådana uttryck ". Om man bara tänker efter.."

Därför, Birgitta - och alla andra läsare: Tänk gärna efter. och återkom med fler uttryck som lag kan lägga till samlingen.

Uppmaningen går f.ö. till alla - var i världen ni nu befinner er - Hongkong, Peking, New York, Dallas, Los Angeles, V. Karup, Vegalt, Torekov, Ranarp, Skeadal, Ängelsbäck, Ängelholm, Åstorp, Klippan.

Skicka dina favoritord och favorituttryck och andra "Ord som fått vingar"

Det kan med tiden bli en värdefull samling, värd att publicera i något sammanhang.

På min hemsida bl.a. Håll utkik där.

Tänkvärda tankar

I min samling ingår även det som går under benämningen "tänkvärda tankar"

Några exempel:

- Mod är inte den väldiga eken som ser stormar komma och gå, utan den spröda blomman som slår ut i vinterns snö.
- Varje verklig konstnär började som en amatör
- Aktivisten är inte den som säger att floden är smutsig.

Aktivisten är den som gör rent i floden.

- Intellektuell och kulturell frihet är det viktigaste enskilda villkoret för att totalitära och tyranniska system skall bryta samman.

Den här sortens tänkvärda ord och tankar möter jag då och då när jag tittar i alla de små och stora skrifter om Bjäre och vår historia som producerats. Jag nöjer mig med ett enda exempel, lånat ur skriften Grevie. 103,5 meter över havet:

- Ingen är så fattig som den som saknar sin historia.
Visa ord, värda att ha i åtanke.

Välkommen med dina bidrag till samlingen.

Pelle Holms "bevingade ord"

Många av våra välkända Bevingade ord har sina rötter långt tillbaka i tiden.

- Att sälja sin förstfödsrätt för en grynvälling har sina rötter i bibelns berättelse om Esau och brodern Jakob
- Där fick du fikon. Även det med rötter i bibeln.
- Femtekolonnare kommer från spanska inbördeskriget och uttalades av general Queipo.

Den grymma fattigdomen.

I den artikel som jag nämner ovan och som har Elsie Jonsson som författare, kan vi komma det dåtida Grevie närmare in på livet. Elsie tar bl.a. upp de mörka sidorna i byn. Bl.a. fattigdomen. I husförhörlängderna får vi en bild av hur man såg på dessa fattiga. Prästen ger dem i bokföringen titlar som "krympling", "fånig", "svag", "kan ej arbeta", "icke helt förståndig".

I fattigdomens spår följde annat av det mörka slaget. Superiet. I en tid då överheten satte sina förnedrande etiketter på vissa fattighjon, var det lätt att hopplösheten slog sina klor i dessa. Ibland ledde det till katastrof.

Superiet var ju ett socialt problem på 1800-talet. I många former av samvaro människor emellan var brännvinet ett naturligt inslag. Elsie Jonsson berättar i sin artikel om livet i Grevie, att alldeles utanför kyrkogårdsmuren i Grevie låg Bergahuset. Där serverades kyrkosupen. Det tycks betraktas som en nödvändighet för att hålla värmen på vintern och för att orka med de långa predikningarna, funderar Elsie.

Den här uppgiften från Grevie om kyrkosupen får mig att undra: fanns det i någon av våra andra församlingar i Bjäre någon motsvarighet till Bergahuset i Grevie?

Du som ev. har hört tals om det - skriv några rader i ett mejl till mig.

Vad har hänt med Sverige?

I tidigare Nyhetsbrev har jag berättat om en bekant, som tillbringat 10 år i utlandet och som nu återvänt till Sverige. Han har blivit förskräckt över den förändring som han anser har skett i detta land.

Det var mycket. Mycket mer än vad som kunde rymmas i tidigare Nyhetsbrev. Därför får han nu återkomma.

Han upplever ett hårdare Sverige. Ett land med ökade klyftor.

Ett land, där kommuner skickar sina handläggare på kurs för att lära sig hur man skall kunna avspisa bl.a. handikappade som ställer krav. Ett land, där skattemedel föres in i riskkapitalbolag som driver skolor, och där vinsten föres till skatteparadis. Eller - om vinsten inte blir tillräckligt hög - skolan försättes i konkurs. Kvar finns övergivna elever som inte kan fullborda sin utbildning på den skolan.

Och, undrar han: Vad är vitsen med alla dessa avregleringar. Har det blivit billigare???! Bättre service???!

Vad har ni gjort med Sverige under de år jag varit borta, utropar återvändaren upprört.

Jag lovade att vidarebefordra hans frågor. Vilket härmed är gjort.

Året var 1995

Förra brevets årtalsfråga tyckte jag var en svår uppgift . Trots det damp det ner flera rätta svar.

Det gällde året då * filmkändisen Richard Gere väckte stor uppståndelse (främst i kvällspressen) genom nakenbad i Kattvik, besök i Torekov mm. * Torekofs varmbadhus fick en miljondonation * Det nya brydehuset i Förslöv invigdes * Hov-bankrånaren greps.

Året var 1995. En titt i klippböckerna för det året visar mer som kan vara värt att påminna om: * Det blir förbud mot att spränga natttid i tunneln genom Åsen * Torekofs bibliotek kan flytta in i nya lokaler* Skifte på kommunalrådstronen i Båstads kommun. Allan(m) går och Tord, (c), tar plats. * Affär i Båstad bojkottar franska varor som protest mot franska atombombssprängningar. * Kraftbyggarna drar sig ur sitt engagemang i tunnelprojektet. Nu hoppas man att tunneln skall stå klar år 1999!! * Häftig debatt om planerat skolbygge i Förslöv.

Rätt svar fick jag från bl.a. Mona Ekelund och Birgitta Throneé.

Ny uppgift

Vilket år inträffade detta:

- Pärans dag i Båstad arrangeras för första gången
- Sommaren kommer med intensiv och långvarig torka. Bäckarna sinar. Vattenbrist
- Boverket säger ja till vindkraftverk i Öllöv
- Byggnadsnämnden i Båstads kommun ger formellt bygglov för tunnelbygget genom åsen
- Det är på vippen att hjälten från Pragvåren, Alexander Dubjek, kommer till Båstad, inbjuden av den lokala (s)- organisationen. Allt är förberett. Den plötsligt uppkomna oron i hemlandet gör, att Dubjek i sista stund måste lämna återbud.

Så här långt i efterhand kan ju det inställda Dubjek-besöket ses som en icke-händelse, men med tanke på att en av världens då mest uppmärksammade ledare valde Båstad som mål under sitt Sverigebesök var förstås mycket stort.

Ditt svar på årtalsfrågan skickar du som vanligt med ett mejl till kalle@bjarenet.com. Priset? Äran. Som vanligt.

Avslutar som vanligt

Vill du i fortsättningen inte få mina Nyhetsbrev - meddela med ett mejl.

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
Tel. 0431-365332